

Fjällrävsvalp, mitten av augusti 2008

Foto: Lars Liljemark

Ännu ett bra år för fjällräven

Uppgången för våra fjällrävar sedan förra året fortsätter med ännu fler valpar födda i sommar. Det är resultat av stödåtgärder och en bra säsongstart med gott om huvudfödan lämmel. Ett nytt uppfödningprojekt visar lyckade resultat. Men hoten mot både valparnas och fjällrävspopulationens överlevnad är många.

Fjolåret var förhållandevis bra för våra fjällrävar. I Sverige konstaterades då 23 föryngringar, varav 13 i Jämtlands län, åtta i Västerbottens län och två i Norrbottens län. I Norge konstaterades 16 fjällrävskullar.

Glädjande nog visade fjällrävsinventeringen sommaren 2008 ett ännu bättre resultat. I Sverige konstaterades 35 kullar med totalt uppemot 230 valpar. Från Norge rapporteras minst elva kullar med 57 inräknade valpar.

Mot bakgrund av sommarens goda föryngringsresultat kan man kanske förledas att tro att fjällräven som art är räddad. Men så enkelt är det inte. Ett 50-tal föryngringar i

den Skandinaviska fjällkedjan är tyvärr bara en droppe i havet jämfört med hur situationen såg ut i början av 1900-talet, innan fjällräven fredades, i Sverige 1928 och i Norge 1930. Då hade populationen redan minskat drastiskt efter att fjällrävarna under flera årtionden hade varit utsatta för omfattande pälsjakt.

Forskarna i det fennoskandiska fjällrävsprojektet SEFALO räknar med att det i den Skandinaviska fjällkedjan och Finland sammanlagt finns 200-250 vuxna fjällrävar i vinterstam, en alltför liten population som snabbt kan minska i storlek under år med dålig födotillgång. Fjällräven är därmed det rovdjur i Skandinavien som är allra mest hotat – mer hotat än den mer omskrivna vargen.

Notera också att en mycket stor andel av föryngringarna numera sker i områdena Helags och Borga, där länsstyrelsens naturbevakare i Jämtlands och i södra Västerbottens län i nära samarbete med fjällrävsprojektet SEFALO, lagt ned åtskillig tid på stödutfodring. Under flera år har naturbevakarna i

Jämtlands och södra Västerbottens län också jagat rödräv i fjällområden där rödräven riskerar att konkurrera ut den mindre fjällräven. Allt för att om möjligt hjälpa fjällräven under perioder med dålig tillgång på fjälllämmel och andra gnagare som är så viktiga för fjällrävens överlevnad. Inventeringsresultaten sedan flera år tillbaka visar nu tydligt att dessa stödåtgärder verkligen ger resultat.

LÄMMEKRASCH OCH KUNGSÖRN DÖDADE VALPAR

Det som i vintras och i början av sommaren såg ut att bli ett fantastisk lämmelår och som säkert bidrog till försommarens många fjällrävsföryngringar, förändrades drastiskt under sommarens lopp. Lämlarna i hela fjällkedjan minskade snabbt i antal. Man säger att populationen kraschade och många fjällrävsföräldrar förlorade säkert sina valpar på grund av födobrist.

En naturbevakare har uppgett att en hel del valpar sannolikt har dött i ung ålder, främst vid lyor där föräldrparet har varit orutinerade förstagsföräldrar eller där en av för-

Område	Antal föryngringar
Helagsområdet (Härjedalens och Jämtlands fjälltrakter söder om väg E 14)	15 (> 100 valpar)
Borgafjällsområdet (Norra Jämtlands och södra Västerbottens län)	15 (> 100 valpar)
Vindelfjällen	1 (8 valpar)
Arjeplogsfjällen, Padjelanta och Sitas (Norrbottens län)	4 (ca 20 valpar)

äldrarna har dött.

Just frågan om hur faktorer som erfarenhet och släktskap påverkar valparnas överlevnad är nu föremål för forskning.

Man har också kunnat notera att kungsörn i sommar har varit en stor predator på fjällräv. Lyor där man sett örn har haft färre eller inga valpar kvar. På ett par platser har man fått bekräftat att kungsörn tagit fjällrävsvalpar. Vid två tillfällen har man också observerat örn som angripit fjällrävar.

Sensommar-/höstinventeringen visade också att valpar överlevde endast på de lyor som varit kontinuerligt stödutfodrade. Om stödfodret tar slut under ett par veckor innebär det också att överlevnaden minskar drastiskt.

För att så många som möjligt av årets nyfödda valpar ska överleva sin första tuffa vinter, är nu stödåtgärder i form av utfodring och i vissa fall rödrävsjakt därför mycket viktiga. Detta för att så många rävar som möjligt senare ska kunna hitta partners och föda nya valpar nästa gång lämlarna sprider sig över fjällhedarna.

LYCKADE UTSÄTTNINGAR FRÅN AVELSANLÄGGNING I NORGE

I en avelsstation i Dovrefjäll i Norge har man under några års tid bedrivit avel med hjälp av vildfångade fjällrävar. Syftet är att producera valpar som sedan kan sättas ut i lämpliga områden för att öka fjällrävens möjligheter att överleva. Föräldraparen har sitt ursprung från olika områden i Skandinavien och har därmed också en bred genetisk bas.

Projektet har, efter några svåra inkörningsår, de senaste två åren varit lyckosamt med god förnygring i stora vilthägn i fjällmiljö, hög vinteröverlevnad och en första förnygring i det fria av utsatta rävar. Hösten 2007 kunde man sätta ut 15 ungrävar, tre honor och 12 hannar, i Dovrefjäll. Av dessa överlevde minst hälften den första vintern. En av tikarna som sattes ut som ungräv 2007 födde också fem egna valpar 2008.

Under sommaren 2008 föddes 39 valpar i avelsprojektet. Av dessa är 34 valpar nu tillgängliga för att sättas ut i lämpliga områden

Foto: Lars Liljemark

Påfyllning av foderautomat för stödutfodring av svenska fjällrävar.

under hösten 2008.

Avelsprojektet kan komma att bli ett viktigt bidrag till fjällrävens överlevnad, tillsammans med de stödåtgärder som man så framgångsrikt genomför på svensk sida. Sannolikt är det en kombination av olika åtgärder och engagerade människor som ska kunna rädda fjällräven i vår del av världen.

FJÄLLRÄVARNA HJÄLPER SJÄLVA TILL I SVENSKT – NORSKT SAMARBETE

Den 12 april 2008 fick man på avelsanläggningen i Norge besök av en vild fjällräv som spontant sökte sig dit och sedan höll sig kvar där. Räven var öronmärkt och det visade sig snart att den var född i en lya i Helagsområdet sommaren 2007 då den också hade märkts. Avståndet från lyan där räven märktes till avelsanläggningen i Dovrefjäll är åtminstone 20 mil fågelvägen, så den lilla räven är ett levande exempel på att även fjällrävar kan vandra långa sträckor.

Räven, en hane, håller sig fortfarande kvar i området runt avelsanläggningen och väntar kanske på sin tur att hjälpa till med den genetiska uppgraderingen av den norska fjällrävspopulationen på Dovrefjäll.

Under sommaren 2008 fick avelsanläggningen ännu en gång ett par nytillskott från Sverige. Men den här gången kom de luftvägen, transporterade med helikopter från Jämtlandsfjällen. Det var en hanvalp och en honvalp som fångats på olika lyor i Helagsområdet – idag ett av landets bästa fjällrävsområden. Nu är förhoppningen att dessa svenskfödda rävar ska fatta tycke för varsin norsk partner och producera valpar som i sin tur ska kunna bidra med nytt blod också till

den svenska fjällrävspopulationen - nordiskt samarbete när det fungerar som bäst.

KLIMATET OCH MÄNNISKANS INSATSER AVGÖR FRAMTIDEN

Det är möjligt att ett större och än allvarligare hot än dåliga lämmelår på sikt kan komma att omöjliggöra fjällrävens överlevnad i Skandinavien och i norra Finland. Tänker då i första hand på den pågående klimatförändringen som kan medföra att fjällräven, en utpräglad arktisk art, får än svårare att överleva i en föränderlig fjällmiljö som sannolikt kommer att förändras i en riktning som gynnar rödräven på bekostnad av dess mindre släkting.

Men fram till dess att alla möjligheter för fjällrävens överlevnad är uttömda, finns det anledning att göra vad som står i vår makt för att bevara en art som har funnits i vår fjällkedja sedan den stora inlandsisen smälte för nästan 10 000 år sedan.

Fjällrävsforskarna vid Stockholms universitet arbetar nu med en ny ansökan om EU-medel. De vill kunna fortsätta sitt arbete – tillsammans med engagerade naturbevakare i alla fjällän – för att öka fjällrävens möjligheter att överleva som art i vår fjällkedja.

Förhoppningen är att man även i Norrbottens län på allvar ska följa exemplen från Jämtland och Västerbotten och påbörja stödåtgärder i större skala. I de Norrbottniska fjällen finns flera av de gamla fina fjällrävsbiotoperna och med lite hjälp från länsstyrelsens naturbevakare bör fjällrävarna kunna återetablera sig även här, så som de har gjort i Jämtlandsfjällen.

Mätte vi ej behöva läsa artiklar med rubriken: Den siste av sin stam! Så skrev Hilmer Zetterberg redan 1945 i boken "Två Fredlösa" som handlar om de redan då hotade rovdjuren fjällräv och järv.

MATS ERICSON

TAIGA NATURE & PHOTO, WWW.TAIGA.Z.SE

Mer information om fjällräven finns på www.go.tolsefalo och www.nina.no

Den 14-20 februari 2009 arrangeras en internationell fjällrävskonferens i Vålådalen.

Håll utkik på hemsidorna!